



ЗБЕРЕЖЕННЯ БІОРІЗНОМАНІТТЯ РОСЛИН EX SITU TA IN SITU

УДК 502.7(477)

В.Г. СОБКО, В.В. ГРИЦЕНКО, А.Н. ГНАТЮК, О.В. ДЕРКАЧ, Ю.В. МІНІНА

Національний ботанічний сад ім. М.М. Гришка НАН України,
Україна, 01014 м. Київ, вул. Тимірязєвська, 1

РІДКІСНІ ВИДИ ФЛОРИ УКРАЇНИ У ЄВРОПЕЙСЬКОМУ ЧЕРВОНОМУ СПИСКУ

170 видів рослин флори України внесено до Європейського Червоного списку, з них лише половина включена до Червоної книги України.

Мережа природно-заповідного фонду України охоплює 6728 територій та об'єктів загальною площею 2354,2 тис. га, що становить 3,9% території країни [5]. Природна рослинність займає близько 30% території України [1]. Значна частина рідкісних рослин перебуває в умовах підвищеного антропогенного тиску.

Сучасна флора України налічує 4523 види судинних рослин, з яких близько 900 потребують тих чи інших заходів з охорони [4]. До охоронних списків Червоної книги України другого видання занесено лише 439 видів [6]. Під час підготовки книги Національна комісія не вважала за потрібне залучати до списків державного реєстру всі види, які були рекомендовані для Європейського Червоного списку. Цілком зрозуміло, що деякі види, такі, наприклад, як *Urtica kioviensis*, *Heliotropium intermedium*, що часто поселяються на забруднених місцях, не варто залучати до охоронних списків країни,

проте чимало цінних рідкісних, реліктових та ендемічних видів, зокрема видів флори Криму, залишилось поза увагою. Зазначимо, що цієї "традиції" свідомо чи не свідомо продовжують дотримуватись й укладачі регіональних червоних списків. Серед рослин "Красной книги Крыма" автори навіть не згадують про такі рідкісні види флори Криму, як *Sorbus tauricola* і *Galium xeroticum*, занесені до Європейського Червоного списку [3]. Зважаючи на вищезазначене, ми дійшли висновку, що необхідно і потрібно опублікувати список рідкісних рослин, занесених до Європейського Червоного списку, аби ботаніки звернули увагу на їх раритетну репрезентативність і доклали зусиль для їх дослідження у систематичному і еколого-географічному відношенні. При підготовці третього видання Червоної книги України необхідно врахувати нашу пропозицію. Список рідкісних рослин розглядається згідно з номенклатурно-таксономічним довідником, підготовленим С.Л. Мосякіним і М.М. Федорончуком [7].

© В.Г. СОБКО, В.В. ГРИЦЕНКО, А.Н. ГНАТЮК, О.В. ДЕРКАЧ,
Ю.В. МІНІНА, 2002

Відділ Lycopodiophyta

Родина Lycopodiaceae

Diphasiastrum issleri (Rouy) Holub — гібридний вид (*D. alpinum* × *D. tristachyum*) флори Українських Карпат, що трапляється у нижньому гірському поясі (г. Яйко).

Відділ Polypodiophyta

Родина Marsileaceae

Pilularia globulifera L. — рідкісний вид водної флори України, що трапляється по берегах водойм і на мілководді (Одеська обл.).

Відділ Magnoliophyta

Родина Alliaceae

▪ *Allium scythicum* Zoz — ендемічний південнопонтійський вид, що зростає у солонцюватих степових подах Херсонської обл.

▪ *Allium regelianum* A. Becker ex Pjlin — причорноморсько-прикаспійський ендемічний вид із диз'юнктивним ареалом, що поселяється на солонцях і солончаках південного Причорномор'я.

▪ *Nectaroscorum bulgarica* Ianka (*N. dioscoroides* s. l.) — реліктовий вид із диз'юнктивним ареалом на його північній межі. Поселяється у наскельно-широколистяних лісах Криму (урочище Хапкал, г. Чорна).

Родина Amaryllidaceae

▪ *Galanthus plicatus* M. Bieb. — вузькоареальний середземно-південноєвропейський вид із диз'юнктивним ареалом. Поселяється у гірських листяних лісах Криму.

Родина Asparagaceae

▪ *Asparagus litoralis* Steven — реліктовий вид із диз'юнктивним ареалом. Поселяється на піщаних, черепашкових та вапнякових субстратах морського узбережжя Криму.

Родина Asphodelaceae

• *Eremurus jundei* Juz. — рідкісний вид флори Криму, можливо ендем, що потребує додаткових досліджень.

- Види, занесені до Червоної книги України.
- Види, що потребують додаткових досліджень.

▪ *Eremurus tauricus* Steven — реліктовий кримсько-новоросійський ендем. Поселяється на гірських схилах, скелях, осипищах південного макросхилу Кримських гір.

Родина Hyacinthaceae

Bellevalia lipskyi (Miscz.) E. Wulff — ендемічний вид Криму. Поселяється на сухих схилах Південного берега Криму від Балаклави до Алупки і на Карадазі, де охороняється.

▪ *Ornithogalum amphibolum* Zahar. — середземно-південноєвропейський вид із диз'юнктивним ареалом на його східній межі. Трапляється на трав'янистих кам'янистих схилах південно-західної частини Одеської обл.

• *Ornithogalum melancholicum* Klokov ex A. Krasnova — меотичний рідкісний вид, який трапляється на вапнякових субстратах Приазов'я і потребує додаткових досліджень.

Родина Juncaceae

• *Juncus fominii* Zoz (*J. soranthus* Schrenk) — рідкісний меотичний вид, що трапляється по узбережжю (на солончаках) Азовського моря і Сиваша. Потребує додаткових досліджень.

Родина Liliaceae

• *Gagea callieri* Pascher — ендемічний вид Криму. Поселяється на щербистих і кам'янистих схилах переважно у передгірській смузі Південного берега Криму.

Gagea piniticola Klokov — рідкісний, можливо, ендемічний вид, що трапляється у борах по берегах р. Сіверський Донець. Потребує додаткових досліджень.

Gagea praeciosa Klokov — рідкісний вид Полісся, можливо, ендем, що поселяється на лучно-степових схилах Сумської обл. Потребує додаткових досліджень.

Родина Melanthiaceae

▪ *Colchicum fominii* Bordz. (*C. arenarium* s.l.) — ендемічний вузьколокальний вид, що трапляється на степових ділянках Одеської



області Охороняється на території пам'ятки природи місцевого значення Гребеники у Великомихайлівському р-ні.

Родина Orchidaceae

▪ *Himantoglossum caprinum* (M. Bieb.) C. Koch — палеоендемічний кримсько-кавказький вид. Поселяється на вапняках у світлих лісах Криму. Охороняється в усіх заповідниках і пам'ятках природи Криму.

Родина Poaceae

▪ *Elytrigia stippifolia* (Czern. ex Nevski) Nevski — ендемічний вид на західній межі ареалу, характерний для петрофітно-степових угруповань. Охороняється в Українському степовому природному заповіднику.

Koeleria biebersteinii M. Kaleniczenko — ендемічний вид Криму. Поселяється на вапнякових і кам'янистих схилах.

• *Koeleria moldavica* M. Alexeenko — рідкісний вид флори України. Відоме лише одне місцезнаходження в околицях с. Артирівка Красноокнянського р-ну Одеської обл.

Melica chrysolepis Klovov — ендемічний вид флори України, що трапляється на вапнякових і кам'янистих відслоненнях у Донецькому Лісостепу, в Криму і південній частині Степу.

• *Poa rehmannii* (Asch. et Graebn.) Wol. — рідкісний вид гірської флори Карпат, відомий лише з Івано-Франківської обл., де він зростає на кам'янистих схилах у ялиновому лісі в околицях смт Верховина.

• *Puccinellia syvashica* Bylik — рідкісний вид степової флори України, відомий лише з Новотроїцького і Голопристанського районів Херсонської області, де він зростає на солончаках.

▪ *Stipa anomala* P. Smirn. ex Roshev. — реліктовий вид з диз'юнктивним ареалом. Поселяється на кам'янистих і степових схилах Луганської обл.

▪ *Stipa litophila* P. Smirn. — ендемічний вид Криму, що трапляється на вапнякових схилах різної експозиції Головного пасма Кримських гір.

▪ *Stipa zalesskii* Wilensky — вид на західній межі ареалу, зростає на чорноземах Луганської і Донецької областей. Степовий едифікатор.

Родина Aceraceae

Acer stevenii Pojark. — ендемічний вид Криму, що трапляється звичайно у букових лісах.

Родина Apiaceae

Heracleum carpaticum Porcius — рідкісний вид Українських Карпат, що зростає на скелях в альпійському і субальпійському поясах.

Heracleum ligustifolium M. Bieb. — ендемічний вид Криму, що рідко трапляється на кам'янистих схилах (окрім передгір'я).

▪ *Heracleum pubescens* (Hoffm.) M. Bieb. — ендемічний вид Криму. Поселяється в лісах Південного берега Криму. Виявлений в околицях Нікітського ботанічного саду.

▪ *Pragnos trifida* (Mill.) Herminst. et Heyn — рідкісний вид на північній межі диз'юнктивного ареалу. Трапляється на кам'янистих схилах і карбонатних ґрунтах Гірського Криму.

▪ *Trinia biebersteinii* Fedoronchuck — реліктовий ендемічний вид флори Криму, що поселяється на кам'янистих схилах Макензієвих гір і Байдарській яйлі.

Rumia critmifolia (Willd.) Koso-Pol. (*Trinia critmifolia* (Willd.) H. Wolff) — ендемічний вид Криму, що трапляється на сухих кам'янистих схилах переважно на Південному березі Криму.

Seseli lehmannii Degen — ендемічний вид Криму, що поселяється переважно на яйлі, рідше у букових лісах.

Родина Aracynaceae

• *Trachomitum tauricum* (Pobed.) Pobed. — ендемічний вид Криму, відомий лише з околиць м. Феодосії.

Родина Asclepiadaceae

Vincetoxicum meoticum (Kleopov) Barbar. — рідкісний меотичний вид, можливо, ендем, що трапляється на кам'янистих і глинистих місцях у Приазов'ї.



Vincetoxicum intermedium Taliev — ендемічний вид південного сходу України, що трапляється на крейдових і гранітних відслоненнях Луганської і Донецької областей.

• *Vincetoxicum jaiilcola* Juz. — ендемічний вид Криму, що трапляється на трав'янистих схилах яйли.

Vincetoxicum tauricum Pobed. — ендемік Криму, що трапляється на вапняках ПБК та передгір'ях центральної частини Криму.

Родина Asteraceae

• *Achillea glaberrima* Klokov — ендемічний меотичний вид. Один із найстаріших видів світової флори. Трапляється на гранітних скелях Кам'яних Могил у Запорізькій обл.

Anthemis jailensis Zefir. — ендем Криму, що трапляється переважно на яйлі, рідше на лісових галявинах.

Anthemis sterilis Steven — ендем Криму, що трапляється на кам'янистих берегах моря і річок ПБК.

• *Anthemis tranzscheliana* Fed. — ендемічний вид Криму, відомий лише з Карадагу та долини р. Ускут.

• *Artemisia hololeuca* M. Bieb. ex Besser — реліктовий ендемічний вид басейну річок Сіверський Дінець та Кринка. Поселяється на так званих крейдових лобах.

• *Carlina cirsioides* Klokov — реліктовий ендемічний вид. Поселяється на вапнякових і крейдових схилах Волинської та Подільської височин.

• *Centaurea aemulans* Klokov — ендемічний меотичний вид. Трапляється в причорноморських степах і Криму.

• *Centaurea appendicata* Klokov — рідкісний вид, відомий лише із Верхньохортицького р-ну Запорізької обл., де він трапляється на пісках між селами Біленьке і Розумне.

• *Centaurea donetzica* Klokov — рідкісний ендемічний вид борових пісків, що трапляється в межах Харківської і Донецької областей.

• *Centaurea konkae* Klokov — ендемічний вид відкритих пісків у плавнях р. Конки в околицях смт Курилівка Дніпропетровської обл.

• *Centaurea margaritacea* Ten. — ендемічний вид флори р. Південний Буг вище м. Миколаєва, що трапляється на прирічних пісках.

• *Centaurea margarita-alba* Klokov — західнопонтичний ендем, що трапляється на пісках Бузького лиману.

• *Centaurea paczoskii* Kotov ex Klokov — ендемічний вид Степу, зростає на пісках р. Інгулець поміж селами Заповіт і Новогредневе Великоолександрівського р-ну Херсонської обл.

• *Lagoseris callicephala* Juz. — ендем Криму. Трапляється на кам'янистих відслоненнях гірського Криму, переважно на яйлі. С.К. Черепанов описав із його складу *L. robusta* Creg., мабуть, гібрид.

• *Lagoseris purpurea* (Willd.) Boiss. — ендемічний вид флори Криму, що трапляється на кам'янистих відслоненнях центральної частини гір.

• *Saussurea porcii* Degen — ендемік флори Карпат. Високогірний вид із сибірськими зв'язками. Трапляється на болотах Чорногори і Чивчинських гір.

• *Senecio besseranus* Minder. — ендемічний вид Опілля. Трапляється на лучно-степових ділянках Волинської та Подільської височин.

Senecio borysthenicus (DC.) Andr. ex Czern. — рідкісний вид, можливо, ендем піщаних ділянок річок Дніпро і Сіверський Дінець, у Криму трапляється на Арабатській Стрільці та Керченському півострові.

Tanacetum paczoskii (Zefir.) Tzvelev — ендемік Криму. Трапляється на степових кам'янистих схилах, переважно на Тарханкутському півострові.

Tragopogon borysthenicus Artemcz. — ендемічний широкоареальний вид, що трапляється на аренах річок Дніпро, Південний Буг та в дельті р. Дунай (околиці м. Вилкова).

Tragopogon elatior Steven — рідкісний вид Криму. Трапляється на трав'янистих схилах західної частини ПБК.

- *Tragopogon tanaiticum* Artemcz. — рідкісний вид арен р. Сіверський Донець у степовій частині Луганської обл.

Tragopogon ucrainicus Artemcz. — вид, можливо, ендемічний, що трапляється на річкових пісках майже по всій Україні і помилково був запропонований для охорони.

Родина Heliotropiaceae

Heliotropium intermedium Andrz. — рідкісний вид, що трапляється на забруднених місцях на Поділлі, південному сході України та в Криму і, мабуть, не вартий того аби заносити його до охоронних списків.

Родина Boraginaceae

- *Onosma granitcola* Klokov — ендемічний вид Причорномор'я і Приазов'я, де відомі два його обмежені локалітети на кам'янистих степових схилах.

- *Onosma polyphylla* Ledeb. — ендемічний кримсько-кавказький вид. Трапляється на кам'янистих схилах ПБК від смт Форос до масиву Карадаг.

Pulmonaria filarszkyana Jav. — рідкісний вид Карпат, що трапляється на полонинах і галявинах верхнього поясу лісу по всіх флористичних районах.

Родина Brassicaceae

Alyssum calicocarpum Rupr. — рідкісний вид Криму, що трапляється на кам'янистих схилах ПБК.

Alyssum savranicum Andrz. (*A. tortuosum* aggr.) — рідкісний вид борових пісків і річкових арен Степу.

- *Brassica taurica* (Tzvelev) Tzvelev — реліктовий давньосередземноморський ендем Криму, що трапляється на осипищах у підніжжі гори Аюдаг і мисі Март'ян.

- *Cochlearia polonica* E. Frochl. — диз'юнктивний вид на східній межі ареалу. Трапляється лише в Малому Поліссі на торфовищах між селами Ковтове і Верхобуж Золочівського р-ну Львівської обл.

Crambe aspera M. Bieb. (*C. buschii* (O.E. Schulz) Stank.) — звичайний вид степових і засолених ділянок Криму, який не потребує охоронного статусу.

- *Crambe mitridatis* Juz. — реліктовий суб-ендемічний вид Криму, що трапляється на вапнякових, глинистих та щербистих схилах вздовж берегів Чорного та Азовського морів.

- *Erysimum cretaceum* (Rupr.) Schmalh (*E. ucrainicum* auct. non I. Gay) — рідкісний вид крейдяних відслонень Харківської та Луганської областей.

Erysimum krynkense Lavrenko — ендемічний вид Приазов'я, що трапляється на крейдяних схилах в околицях с. Білоярівка Амвросіївського р-ну Донецької обл.

Isatis litoralis Steven ex DC. — рідкісний вид Криму, що трапляється на приморських скелях ПБК від м. Судака до смт Планерське.

Lepidium syvaschicum Kleopov (*L. cartilagineum* aggr.) — рідкісний вид солончаків по берегах Сиваша, Чорного та Азовського морів.

- *Lepidium turtzaninowii* Lipsky — реліктовий ендемічний вид Криму, що трапляється на вапняках і осипищах в околицях м. Феодосії.

- *Sobolewsia sibirica* (Willd.) P.W. Ball — ендем Криму. Локальні популяції його трапляються на півдні Головного пасма.

Syrenia talievii Klokov — ендемічний вид крейдяних відслонень річок Сіверський Донець та Айдар.

Родина Campanulaceae

Adenophora taurica (Succac.) Juz. — ендем Криму, що трапляється на луках яйли.

- *Campanula charkeviczii* Fed. (*C. sibirica* s. l.) — рідкісний вид, що потребує додаткових досліджень.

Родина Caryophyllaceae

Arenaria zozii Kleopov — рідкісний вид, що трапляється на приморських пісках.

- *Cerastium biebersteinii* DC. — ендемічний вид Кримських гір, що трапляється у верхньому лісовому поясі і на яйлі.



Cerastium crassiusculum Klokov (*C. pumilum* aggr.) — рідкісний вид, що трапляється на кам'янистих схилах.

Cerastium schmalgausonii Racz. — рідкісний вид степової флори, відомий з пісків дельти р. Південний Буг.

- *Dianthus bessarabicus* Klokov — вузько-локальний ендемічний вид флори нижньодунайських пісків.

- *Dianthus hypanicus* Andr. — ендемічний вид гранітних відслонень Придніпровської височини в межиріччі Південного Бугу та Інгулу.

- *Dianthus pallidiflorus* Ser. — рідкісний вид флори Криму, що трапляється на вапнякових схилах Керченського півострова.

- *Dianthus gracionopolitanus* Vill. — європейський вид на східній межі ареалу, відомий з околиць с. Хрещатик Заставнівського р-ну Чернівецької обл. (схили вздовж р. Дністер).

- *Elisanthe zawadskii* (Herbich) Klokov — східнокарпатський ендемічний вид на північній межі ареалу.

- *Minuartia bylikiana* Klokov — рідкісний вид вологих пісків Степу (м. Болград, Одеська обл.).

Otites artemisetorum Klokov — рідкісний вид полинкового степу і літоралей Чорного і Азовського морів.

- *Otites dolichocarpus* Klokov — рідкісний вид кам'янистих відслонень Лівобережного Степу.

- *Otites hellmannii* (Claus) Klokov — рідкісний вид флори Херсонської обл.

- *Silene cretacea* Fisch. ex Spreng. — реліктовий субендемічний вид басейну р. Сіверський Донець.

Silene dubia Herbich — рідкісний вид високогір'я Карпат, що трапляється майже в усіх флористичних районах.

- *Silene jailensis* N.I. Rubtzov — реліктовий ендемічний вид Кримських гір (Гурзуфська яйла, 1430 м н.р.м.).

Silene lithuanica Zapal. — рідкісний вид борових пісків Полісся.

Родина Chenopodiaceae

- *Coryspermum calvum* Klokov (*C. nitidum* Kit. aggr.) — рідкісний вид прирічних пісків р. Дніпро, відомий з околиць м. Києва і притоки р. Самари.

- *Sueda baccifera* Pall. — рідкісний вид солончаків Дніпропетровської обл., який потребує додаткових досліджень.

Родина Clusiaceae

- *Hypericum montbertii* Spach (*H. strictum* Maleev) — рідкісний вид флори Криму, що потребує додаткових систематичних досліджень.

Родина Crassulaceae

- *Sedum antiquum* Omelczuk et Zavegucha — реліктовий ендемічний східно-карпатсько-опільський вид нижнього гірського поясу Карпат і скелястих схилів Опілля.

Родина Dipsacaceae

Cephalaria demetrii Bobrov — ендемічний вид Криму. Трапляється спорадично на кам'янистих місцях.

- *Cephalaria litvinovii* Bobrov — субендемічний вид крейдяної флори, відомий лише з околиць с. Верхня Дуванка Сватівського р-ну Луганської обл.

Scabiosa praemontana Privalova — ендемічний вид Криму, що трапляється на крейдяних схилах передгір'я.

Родина Fabaceae

- *Astragalus borysthenicus* Klokov — ендемічний вид Причорномор'я, що трапляється на пісках по узбережжю Чорного і Азовського морів.

- *Astragalus dasyanthus* Pall. — диз'юнктивно-ареальний вид Центральної і Східної Європи, що поселяється на остепнених та кам'янистих схилах.

Astragalus henningii (Steven) Klokov — рідкісний вид вапнякових схилів Донецького Степу і Криму (Тарханкутський півострів).

- *Astragalus krajinae* Domin — субендемічний вид Українських Карпат. Поселяється на високогірних вапнякових скелях і луках.



Astragalus reduncus Pall. — рідкісний вид Криму, відомий на степових схилах Перекопу, м. Євпаторії та м. Феодосії.

Astragalus suprapilosus Gontsch. — рідкісний вид Криму. Трапляється на сухих схилах від м. Судака до м. Феодосії.

▪ *Astragalus zingeri* Korsh — реліктовий вид з диз'юнктивним ареалом. Трапляється на крейдяних відслоненнях басейну р. Сіверський Донець (в околицях м. Луганська).

▪ *Calophaca wolgarica* (L. fil.) DC. — ендемічний вид південно-східної частини Степу, що трапляється спорадично на кам'янистих схилах Луганської, Донецької і Запорізької областей та Криму.

▪ *Caragana scythica* (Kom.) Pojark. — ендемічний вид південної частини Степу та Кримських гір (околиці м. Бахчисарая).

▪ *Chamaecytisus blockianus* (Pawl.) Klaskowa — реліктовий ендемічний вид. Трапляється на вапнякових схилах Поділля, Передкарпаття, зокрема Лівобережного Лісостепу.

▪ *Chamaecytisus graniticus* (Rehman) Rothm. (*C. scrobiszewskii* (Pacz.) Klaskowa) — реліктовий ендемічний вид нижнього межиріччя Південного Бугу і Дніпра.

Chamaecytisus lindemannii (V. Krecz.) Klaskowa — рідкісний вид Лісостепу і Степу, що поселяється у дубових лісах і на степових схилах.

• *Chamaecytisus litwinowii* (V. Krecz.) Klaskowa — рідкісний вид крейдяних схилів Донецької області.

▪ *Chamaecytisus paczokii* (V. Krecz.) Klaskowa — реліктовий ендемічний вид західної частини Лісостепу.

▪ *Chamaecytisus podolicus* (Blocki) Klaskowa — реліктовий вид флори Поділля, Передкарпаття і Закарпаття.

▪ *Chamaecytisus wulfii* (V. Krecz.) Klaskowa — ендемічний вид Гірського Криму, де він поселяється на вапнякових схилах.

▪ *Genista tanaitica* P. Smirn. — ендемічний вид басейну р. Сіверський Донець, що поселяється на крейдяних лобах.

▪ *Genista tetragona* Besser — реліктовий ендемічний вид нижнього Придністров'я (долина р. Ягорлик, Одеська обл.).

▪ *Hedysarum cretaceum* Fisch. — реліктовий субендемічний вид басейну р. Сіверський Донець (р. Дону і р. Волги), що трапляється на крейдяних відслоненнях і схилах.

Hedysarum ucrainicum Kaschm. — рідкісний вид флори південного сходу України (Луганська і Донецька області), що поселяється на крейдяних схилах.

Родина Geraniaceae

▪ *Erodium beketowii* Schmalh. — ендемічний вид Приазовської частини Степу, басейну річок Кальміус і Кальчик.

Родина Lamiaceae

▪ *Hyssopus cretaceus* Dubjan. — ендемічний вид басейну р. Сіверський Донець, що трапляється на крейдяних лобах.

▪ *Lamium glaberrimum* (C. Koch) Taliev — реліктовий ендемічний вид Кримських гір (Гурзуфська яйла, Чатирдар).

▪ *Micromeria serpillifolia* (M. Bieb.) Boiss. — єдиний представник середземноморського роду у флорі України, релікт передгір'я Кримських гір (печерні міста Тене-Кармен та Мангул-Кале).

Phlomis hybrida Zelen. — рідкісний вид Злакового і Полинкового Степу.

• *Phlomis scythica* Klokov et Des.-Shost. — ендемічний вид Степу, виявлений лише в Асканії-Новій (Херсонська обл.)

▪ *Salvia cremenensis* Besser — ендемічний подільський вид, поширений на вапняках Тернопільської та Хмельницької областей.

Salvia scabiosifolia Lam. — поліморфний вид кам'янистих відслонень ПБК, у складі якого розрізняють кілька окремих рас (*S. demetri* Juz., *S. adenostahya* Juz. та ін.).

Thymus borysthenticus Klokov et Des.-Shost. — ендемічний вид піщаних дюн нижньої течії р. Дніпр від м. Запоріжжя до дельти.

Thymus dzevanovski Klokov et Des.-Shost. — ендемічний вид Криму, поширений переважно у передгір'ї.



Родина Limoniaceae

▪ *Armeria posutica* Pawl. — ендемічний вид Українських Карпат (урочище Топільче в околицях смт Верховина), що, мабуть, зник. Єдиний локалітет його зафіксований у 1937 р.

Goniolimon graminifolium (Aiton) Boiss. — рідкісний облігатний псамофільний вид у Злаковому Степу, що трапляється по берегах річок Південний Буг, Інгул, Інгулець та Дністер.

Родина Plantaginaceae

• *Plantago schwarzenbergiana* Schur — рідкісний вид солончакових лук Правобережного Лісостепу, відомий з центральної частини р. Інгул Баштанського р-ну Миколаївської обл.

Родина Polygonaceae

Rumex ucrainicus Fisch. ex Spreng. — вид, що нерідко трапляється на піщаних і солончакових ділянках басейнів річок Дніпро і Сіверський Донець і не потребує охоронного статусу.

Родина Primulaceae

▪ *Androsace koso-poljanskii* Ovcz. — реліктовий субендемічний вид крейдяних відслонень р. Сіверський Донець (притоки Вовча та Оскол).

▪ *Cyclamen kuznetzovii* Kotov et Czernowa — ендемічний вид Криму, що трапляється у листяних лісах в околицях м. Білогірська.

Primula poloniensis (Domin) Fed. — ендемічний вид Карпат, що трапляється на полонинах субальпійського поясу.

• *Primula sibthorpii* Hoffm. (як *P. komarovii* Losinsk.) — вид флори Криму з невизначеним систематичним статусом. Укладачі "Определителя Крыма" відносять його до синонімів *P. vulgaris* Huds. Л.Р. Грицак розглядає його як *P. vulgaris* subsp. *sibthorpii* (Hoffms.) Sm. et Forrest [2].

Родина Ranunculaceae

• *Ranunculus crimaеus* Juz. — ендемічний вид Криму, що трапляється в лісах верхнього поясу.

Ranunculus malinovskii A. Jelen et Derviz-Sokolova (*R. acris* aggr) — новий вид флори Карпат, що потребує додаткових досліджень.

Родина Rosaceae

Cotoneaster tauricus Pojark. — ендемічний вид Криму, що поселяється на кам'янистих схилах.

Crataegus caradaghensis Pojark. — ендемічний вид Криму, що трапляється на кам'янистих схилах переважно ПБК.

▪ *Crataegus pojarkovae* Kossyich — реліктовий ендемічний вузьколокальний вид Криму, що трапляється на масиві Карадаг (г. Сюрюю-Кая і г. Свята).

Crataegus sphaenophylla Pojark. — вузьколокальний ендем Криму, що трапляється серед чагарників в околицях м. Севастополя.

▪ *Crataegus taurica* Pojark. — реліктовий східносередземноморський вид флори Криму на північній межі ареалу. Поселяється на кам'янистих схилах, у лісах.

Crataegus ucrainica Pojark. — рідкісний вид флори Полісся і Лісостепу, який зростає у зріждених лісах і на галявинах.

▪ *Rosa donetzica* Dubovik — східнопричорноморський ендемічний вид. Поселяється на кам'янистих схилах Приазовської височини.

• *Sorbus tauricola* Zaikonn. (*S. pseudolatifolia* K. Pop.) — рідкісний вид Криму, що поселяється між скелями Головного пасма і потребує додаткових досліджень.

Родина Rubiaceae

Asperula propinqua Pobed. — ендемічний вид, що трапляється спорадично у листяних лісах Криму.

Asperula tephrocarpa Czern. ex M. Pop. et Chrsban. — рідкісний вид крейдяних відслонень басейну р. Сіверський Донець.

Galium volhynicum Pobed. — рідкісний вид вапнякових відслонень Західного Правобережного і Донецького Лісостепу, а також Степу.

• *Galium xeroticum* (Klokov) Soó — рідкісний вид флори Криму, виявлений на



Тарханкутському і Керченському півостровах, потребує додаткових досліджень.

Родина Scrophulariaceae

▪ *Cymbocasma borysthenica* (Pall. et Schbecht.) Klok. et Zoz — реліктовий (палеопонтичний) ендемічний вид південної частини Степу, у т. ч. степового Криму.

▪ *Linaria bessarabica* Kotov — ендемічний вид західного Причорномор'я, виявлений на степових схилах с. Лісне Тарутинського р-ну Одеської обл.

▪ *Linaria sabulosa* Czern. ex Klokov (*L. densifolia* s. l.) — ендемічний вид Криму, що трапляється на степових схилах Керченського і Тарханкутського півостровів, а також в околицях м. Євпаторії.

▪ *Pedicularis exsultata* Besser — центральноевропейський вид на південно-східній межі ареалу. Трапляється на луках і галявинах Опілля і Малеого Полісся.

▪ *Rhinanthus cretaceus* Vass. — реліктовий ендемічний вид басейну р. Сіверський Донець, що трапляється на крейдянних лобах.

▪ *Scrophularia cretacea* Fisch. ex Spreng. — реліктовий ендемічний вид басейну р. Сіверський Донець.

▪ *Scrophularia donetzica* Kotov — ендемічний вид Донецького кряжа і Приазовської височини. Поширений переважно на виходах сланців вздовж річок Кальміус і Кальчик.

Родина Thymelaeaceae

▪ *Daphne sophia* Kalen. — реліктовий ендемічний вид, що зберігся на крейдяних берегах р. Вовча в околицях с. Охрімівка Вовчанського р-ну Харківської обл.

▪ *Daphne taurica* Kotov — реліктовий ендемічний вид Криму, виявлений лише на Довгоруківській яйлі.

Родина Tiliaceae

▪ *Tilia dasystyla* Steven — реліктовий вид Криму, що трапляється спорадично у лісах Головного пасма.

Родина Urticaceae

Urtica kioviensis Rogov. — вид, що спорадично трапляється на вологих місцях у Карпатах, Поліссі, Лісостепу і Степу. Охоронного статусу Європейського Червоного списку не заслуговує.

Родина Violaceae

▪ *Viola alba* Besser — центральноевропейський рідкісний вид, що трапляється поодиноці або невеличкими групами в Лісостепу, Степу і Криму.

▪ *Viola jooi* Janka — реліктовий центральноевропейський гірський вид, що трапляється на крутих гіпсових або вапнякових схилах Передкарпаття.

1. Андриенко Т.Л., Плюта П.Г., Прядко Е.И., Каркуцев Г.Н. Социально-экологическая значимость природно-заповедных территорий Украины. — К.: Наук. думка, 1991. — 165 с.

2. Грицак Л.Р. Рід *Primula* L. (Primulaceae) у флорі України: Автореф. дис. ... канд. биол. наук. — Київ, 2000. — 20 с.

3. *Материалы* Красной книги Крыма // Вопросы развития Крыма. — Симферополь: Таврия-плюс, 1999. — 163 с.

4. *Определитель* высших растений Украины. — К.: Наук. думка, 1987. — 547 с.

5. Попович С., Стеценко М. Природно-заповідний фонд // Розбудова екомережі України. — Київ, 1999. — С. 42–53.

6. Червона книга України. Рослинний світ. — К.: УЕ ім. М.П. Бажана, 1996. — 606 с.

7. Mosykin Sergei L., Fedoronchuk Mykola M. Vascular plants of Ukraine. A nomenclature Checklist. — Kiev, Спецдрукарня НАН України, 1999. — 345 р.



РЕДКИЕ ВИДЫ ФЛОРЫ УКРАИНЫ
В ЕВРОПЕЙСКОМ КРАСНОМ СПИСКЕ

*В.Г. Собко, В.В. Гриценко, А.Н. Гнатюк,
О.В. Деркач, Ю.В. Минина*

Национальный ботанический сад им. Н.Н. Гришко
НАН Украины, Украина, г. Киев

170 видов растений флоры Украины занесено в
Европейский Красный список, из них только
половина внесена в Красную книгу Украины.

RARE SPECIES OF UKRAINE IN
THE EUROPEAN RED LIST FLORA

*V.G. Sobko, V.V. Gritsenko, A.N. Gnatyuk,
O.V. Derkach, Yu.V. Minina*

M.M. Grishko National Botanical Gardens, National
Academy of Sciences of Ukraine, Ukraine, Kyiv

170 species of Ukrainian flora are registered in the
European Red List, but only a half of this number
are listed in the Red Book of Ukraine.